

מאוצרות הפרשה

דלכאורה הו"ל למכתב, שן בהמות אשלח בם וחמת זוחלי עפר ומהו "עם" הרי הכל כתוב ב"ו" החיבור מזי רעב ולחומי רשף וקטב מורי ושוך בהמות וא"כ אמאי כתיב עם חמת זוחלי עפר, וכי הבהמות יבואו בשותפות עם הנחשים?

וי"ל עפ"י מה דאיתא בספרי הובא ברש"י כאן, מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין, וא"כ י"ל, דזהו כוונת הכתוב דבשן בהמות הקללה לא כל כך גדולה, לכן אומרת התורה שתהיה כזו קללה, שהבהמות יהיה להם ארס וא"כ לא מדובר כאן כלל על נחשים, אלא שן בהמות אשלח בם ואיזה שן בהמות עם חמת זוחלי עפר שיהיה להם ארס של נחש, דהיינו שחמת זוחלי עפר זה לא דבר נוסף, אלא זה הסבר וביאור ופירוש בשן בהמות באיזה שן בהמות, שן בהמות כאלה שיהיה בשיניהם ארס של נחש. (הגאון רבי צבי רוטנברג שליט"א, יקרא דאורייתא)

עלה אל הר העברים הזה (לב, מט)

לכאן הרי הקב"ה לא קבע לו זמן, מתי לעשות, וא"כ משה רבינו היה יכול להתעכב הרבה זמן מלעלות להר, והי' מאריך ימים על ידי זה, בפרט שיש בזה פקוח נפש כי אחרי זה מיד הוא מת, ולמה נודרז כל כך. רק הענין הוא, שרצה לקיים ולהיות מן הזריזין מקדימין למצוות ולקיים מיד בלי עיכובים את מה שצוה לו הקב"ה, ומכיון שזה המצוה, לא שייך כאן טענה של פיקוח נפש. (עי' רש"י במדבר ל"א ג.)

ובספרו אורחות יושר קבע רבינו פרק נפרד בשבח מדות הזריזות וגנות מדת העצלות, וכותב בתוך הדברים: בתהילים (ק"ט ט"ז) כתיב חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותך, וביאר באוהל יעקב, שיש זריז שמדדז ועושה המצוה כראוי, ויש עצל שכל הזמן דוחה ואומר עדיין יש זמן וכשמוגיע רגע אחרון מתחיל לרוץ, ועל זה קאמר דוד "חשתי" אך לא מפני שהתמהמהתי, אלא כי הזדדתי לשמור מצותך.

ומסיים שם: וכל גדולי ישראל שידענו היו זריזין מאוד לעשות מיד מה שצריכין, ומרן החזון איש אמר סגולה שלא לשכוח, לעשות מיד, וכן שמענו על החפץ חיים זצ"ל שכשהחליט שצריך לעשות דבר היה עושה מיד בלי שום עיכוב.

אולם יש יוצא מהכלל... פעם הבחין רבינו בנכדו הילד שהוא מתפלל ערבית במהירות, וממהר לגמור. פנה אליו אחרי התפילה ואמר לו: אשאל אותך חידה. ידוע שיש מעלה גדולה בכל המצוות לעשות אותם בזריזות, כמו שלמדו חז"ל מהפסוק וישכם אברהם בבוקר (פסחים ד' א'), איזה מצוה חשובה מאוד, שבדיוקא יש לעשות אותה לאט במתינות ולא בזריזות. הנכד, כמובן, שלא ידע את התשובה, ורבינו 'גילה' לו.

תפילה!...! (עי' שו"ע סי' צ"ג ס"א). (שבענו מטוב)

ומת בהר אשר אתה עולה שמה (לב, נ)

שואל הגר"ח קניבסקי זצ"ל, כאן כתוב "ומת בהר", ובפרשת "וזאת הברכה" כתוב "וימות שם משה עבד ה' בארץ מואב וכו' ויקבור אותו בגיא", ולכאורה אם מת בהר, איך נקבר בגיא, והרי אף אחד לא טיפל בקבורתו, שהרי כתוב שאיש לא ידע את מקום קבורתו? ומתרץ, מכאן ראיה נפלאה לגמ' במסכת סוטה, שמשנה רבנו מת בנחלת ראובן ונקבר בנחלת גד, "מלמד שהיה מוטל בכנפי שכינה והביאו לקבורה", הקב"ה בכבודו ובעצמו נטלוו בהר ושם אותו בגיא. (מדשן ביתך)

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א-ל אמונה ואין

עול (לב-ד) אין צורך בחכמה יתירה כדי להאמין שהקב"ה ברא שמים וארץ, אומר רבי יעקב ניימן זצ"ל בספרו "דרכי מוסר", כי השכל הפשוט מחייב להאמין בזה. המדרגה הגדולה באמת באמונה היא להאמין בה' כאשר רואים דברים המנוגדים לשכל והמעוררים קושיות חמורות על הנהגת ה' יתברך. זהו נסיון אמיתי באמונה. אם, למרות התמיהות שיש לו, האדם מתעלם מהן לחלוטין ומאמין בה' מתוך הבנה שלא יתכן שהנברא יבין את בוראו – זוהי המדרגה הגדולה ביותר באמונה. דבר זה נרמז כאן בפסוק – האמונה האמתית היא זו שאומרת "אין עול" אע"פ שלמראה עינים אפשר לטעות ולחשוב שנעשה כאן עול ח"ו. נסיון כזה עברנו כולנו לפני שנים, בשואה האיומה...

שמעתי מפי ה"חזון איש" זצ"ל, אומר הרב ניימן בהמשך דבריו, שכאשר רואים חייט נוטל מספריים גדולות בידו וגוזר בד' יקר לגזרים, יכולים אנו להיות בטוחים שכוונתו לעשות מגזרים אלה בגד מעולה. כשם שאדם שאינו מסוגל ללמוד גמרא אלא רק משניות, בוודאי לא ינסה ללמוד סוגיא קשה מאחר שהוא יודע את מגבלותיו, כך עלינו לדעת שלאדם לא ניתנו שכל וכשרונות לדעת את דרכי ה', כי זהו דבר שהוא מעבר להשגתו. עד כאן דברי ה"חזון איש"... (ילקוט לקח טוב)

צור ילדך תשי ותשכח אל מחללך (לב, יח)

המגיד מדובנא מבאר לפי דרכו, משל לראובן שהיה חייב לשמעון כסף רב, ושמעון היה דוחק בראובן שיפרע לו את חובו, הלך ראובן להתייעץ עם לוי חבירו איך יוכל להשתמש משמעון, יעץ לו לוי שיעשה את עצמו כמשוגע שיצא מדעתו, וכך יחשוב ראובן ששמעון השתגע מרוב צרות ויעזוב אותו לנפשו, ואכן כך עשה, לימים לווח שמעון מלוי בעצמו כסף, וכשבא לוי לתבוע את כספו מיד עשה שמעון את עצמו כמשוגע, תפס לוי מקל והכהו מכות נמרצות, ואמר לו 'איך יעה על ליבך להשתמש כנגדי עם העצה שאני בעצמי נתתי לך...!'

ומבאר המגיד מדובנא, שהקב"ה ברא בבני אדם את מדת שכחה, משום שאם אדם לא היה שוכח דברים הוא היה כל הזמן זוכר את כל הצרות והקשיים שעברו עליו, ורק בגלל השכחה אפשר לחיות בשמחה ובאושר, אך בני אדם משתמשים עם המדה הזאת כדי לשכוח את ה' יתברך שהוא ברא אותם, וזה מה שכתוב כאן בפסוק – צור ילדך תשי, שיש תביעה עצומה על כך שבמדה הזאת שהקב"ה ברא לטובת האדם בזה עצמה הוא משתמש כדי לשכוח את הבורא עולם ח"ו, ואין לך נבלה גדולה מזו.

וענין זה שייך לכל הכוחות המיוחדים שהאדם מקבל מהקב"ה, שעליו להשתמש בהם רק לעבודת ה', ואם ח"ו הוא משתמש בכוחות שקיבל מהקב"ה לדברים לא טובים, יש עליו תביעה גדולה, איך מלאו לבו להשתמש בכוחות שקיבל מהקב"ה כדי שישתמש בטובתו יתברך כדי להגדיל שמו הגדול, ולמעשה הוא מנצלם לדברים אחרים ח"ו. (דברי היורה)

ושן בהמות אשלח בם עם חמת זוחלי עפר (לב, כד)

יש כאן שני דברים, שן בהמות, וחמת זוחלי עפר שהם הארס של הנחשים כפירש"י, אך יש להבין, מהו שן בהמות "עם" חמת זוחלי עפר.

הסתר פנים – בשביל ה'בחירה'

וַיֹּאמֶר אֱסָתִירָה פָּנֶי מֶהֱם אָרָאָה מֶה אֶחָרִיתָם כִּי דֹר תִּהְיֶה הָמָּה בָּנִים לֹא אִמָּן בָּם. (ל"ב, כ')

ביאור עמוק על הנאמר בפסוק: 'אֱסָתִירָה פָּנֶי מֶהֱם אָרָאָה מֶה אֶחָרִיתָם', ניתן לדלות מתוך דברי ה'משך חכמה', אך טרם נביאנו, נתבונן תחילה במעשה הבא: באחת מנסיעותיו בעיירות השונות, הגיע עמוד המוסר, הגאון רבי ישראל סלנטר, אל המלון בו היה רגיל להתאכסן, מידי עובדו באותה עיירה. לתדהמתו, גילה שבעל האכסניה שהיה יהודי ירא שמים המקפיד על קלה כבחמורה, שינה את טעמו ביחס ליהדות, והחל לזלזל בשמירת התורה ומצוותיה. כשנשאל על ידי רבי ישראל, מה ארע ומדוע חל בו שינוי זה, סיפר לו בעל האכסניה את המעשה שקרה אתו: "לפני ימים אחדים התאכסן במלוני כופר אחד, שהכחיש בפניי בהסברים ופילוסופיות את ענין שכר ועונש. לאות כי דבריו כנים, אכל הכופר נקניק של בשר טריפה, והכריז שבאם יש השגחה עליונה, ייכנס האיסור לגרונו וייחנק! אך דבר לא אירע! האיש נותר בחיים, ומיני אז החלה אמונותי להתערער". שתק רבי ישראל ולא השיבו דבר. תוך כדי הדין ודברים, נכנסה לחדר בתו של בעל בית המלון, ובישרה בעליצות שזה היום קיבלה תעודת גמר עם הצטיינות יתרה בנגינה. שמע זאת רבי ישראל, קרא לילדה וביקשה לנגן לפניו, כדי להוכיח לה שהיא באמת יודעת לנגן, ואכן ראוייה היא לתעודת ההצטיינות. האב הגאה שמח לבקשתו של רבי ישראל, ועודד את בתו להפליא בנגינתה על הפסנתר. להפתעתו סירבה הבת, וטענתה בפייה: "הן בדיק לשם כך קבלתי מבית הספר תעודה, שתעיד כאלף עדים על הצטיינותי הרבה. לא יעלה על הדעת, שכל אחד שיפקפק ביכולותיי, וירצה לבחון את כישוריי המוזיקליים איאלץ להפליא בנגינתי לפניו". שמח רבי ישראל על תשובתה הניצחת של הבת, ופנה לאביה: "האם שמת על לבך את דברי בתך? הלא בדבריה תוכל לקבל תשובה ברורה וניצחת לטענתו של הכופר ההוא! הנה, כבר הוכיח ה' לעיני כל העמים את השגחתו הפרטית, על ידי הניסים הגלויים ביציאת מצרים, והתעודה שמעידה על כך – הלא היא התורה הקדושה. "אולם לא בכל פעם שאדם חוטא – הוא נענש בו במקום באופן ברור ומוחלט, ולא בכל מקרה שאדם יסטה מן הדרך – יראה בעיניו את אותה השגחה פרטית, שתוכיח לו מעל לכל ספק, כי מי שאינו הולך בדרך הישר מקבל את עונשו. הטעם לכך הוא, שאם הנהגת ה' תהיה כה גלויה וברורה – אף אחד לא יחטא ובטלה הבחירה. "מי שרוצה לדעת את ה', יוכל להסתכל באותה תעודה נצחית שקבלנו, המעידה כאלף עדים על השגחת ה' בעולמו, ואין לו כל צורך בהוכחות נוספות, תמידים כסדרן..." סיים את דבריו רבי ישראל סלנטר.

למדנו, כי הסיבה שאין השגחת ה' בעולם ניכרת לעין כל בצורה שאינה משתמעת לשני פנים – היא כדי שלא תתבטל ה'בחירה' מבני האדם. לו כל בני אנוש היו רואים בחוש, כי רק מי שהולך בדרך התורה והמצוות טוב לו בעולם הזה ובעולם הבא – היו מוכרחים לבחור בטוב, ולא היתה להם כל בחירה בין טוב לרע.

ומכאן, נשוב אל פסוקנו ואל הביאור בו, ע"פ דרכו של הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל: הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולם היא בהשגחה פרטית. ומה שלעיתים אנו מוצאים הנהגה נסתרת ומכוסה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו – הוא כדי להותיר בידי האדם בחירה חופשית, ולבחון אותו כיצד ינהג. שכן, אילו הצדיק היה חי כאן בעולם הזה בטוב ובנעימים, והרשע היה סובל ומתייסר, לא היה עומד בפני האדם חופש הבחירה – לבחור בדרך הטוב או בדרך הרע, ומוכרח היה לעשות הטוב והישר, וממילא אף אם היה מקיים את המצוות – לא היה זכאי לקבל את שכרו משלם. וכך אומרת התורה: 'אֱסָתִירָה פָּנֶי מֶהֱם' – אנהג עמהם בהנהגה של הסתר פנים, וזאת בכדי ש'אָרָאָה מֶה אֶחָרִיתָם' – היינו, שבכך תעמוד בפניהם הבחירה בין טוב לרע, ויהיו, אפוא, ראויים לקבל שכר על מעשיהם.

פינת ההלכה

תקיעת שופר של אשה, לאיש – 'קיומית' באיש

מעשה בת"ח נכבד שליט"א מבני ברק שנקלע לצרכי רפואת בנו בבית החולים בנכר, ובהגיע ראש השנה חיפש מי שיתקע עבורו בשופר, ונודע לו שיש שם אשה יהודיה שיש עמה שופר ויודעת לתקוע, ויש לדון, אם כשאנו יכול לתקוע בעצמו ראוי שישמע על כל פנים התקיעות שלה [ויברך על אלו התקיעות] או לא. ויסוד הנידון בזה הוא, שהנה אשה, אינה מחויבת בתקיעת שופר, אלא שאם שומעת התקיעות מקיימת בזה מצוה [-מצוה קיומית], ומעתה הרי כשתוציא איש, לא תוציאו בהחייב כי אם ברמה שהיא מקיימת שהוא מצוה קיומית, ויש לדון אם שייך באיש 'מצוה קיומית'. וכן לעניין קטן, יש לדון, כשאין לו מי שיתקע אלא קטן, והוא על פי מה שכבר הובא בזה כמה פעמים שדנו בזה אחרונים, אם בקטן לבד חיובו מדין חינוך, שהוא מדרבנן, יש לו גם מצוה קיומית בדאורייתא או לא. ושמעתי מכמה ת"ח שליט"א שהיה פשוט להם שראוי לו לשמוע התקיעות מהאשה, ומשום שנקטו כדבר ברור שגם באיש שייך שיקיים המצוה ברמה של אשה - מצוה קיומית. ונראה להוכיח שאינו כן, ובאיש כל שאינו מקיים החיוב לא שייך בו קיום של 'קיומית'. דנהג בפרי מגדים (סי' י"ח א"א ס"ק ג') הביא מהחמ"ד משה לרד"ק בטלית של אשה אם מתעטף בו איש, אם חייב בציצית, והביא מה שהביאו התוס' במנחות (מא.) מספרי - רבי יהודה בן בבא אומר ביחוד בטלו חכמים את כסות של אשה מן הציצית ולא חייבו בטלית אלא מפני שבעלה מתכסה בו, והיינו שאילו היה הבגד של האשה לבדה לא היו מטילים בה ציצית. ובפשוטו משמע מדבריהם, שאינו מטיל בה ציצית כלל, ויש לעיין בזה, דנהג שאינו מחוייב, אך למעשה הרי אף האשה עצמה היתה יכולה להטיל בה ציצית ולקיים בה מצוה קיומית [לולי הא דבטלו חכמים הציצית דאשה], ואף לברך עליה [למנהג אשכנז] ואם כן אמאי לא יהא לבעלה ג"כ לכל הפחות מצוה קיומית. והמבואר בזה לכאורה, דמי שהוא בתורת מצוה חיובית, כל שאין לו זו המצוה אינו שייך בהמצוה הקיומית. וכעין זה נראה בדברי התהלה לדוד, שכתב שאשה יכולה לצאת אף ביום הראשון של סוכות, בד' מינים שאולים, כיוון שאין זו אלא מצוה קיומית, ולעניין זה מהני אף שאול. ולכאורה יקשה, שאם כן הוא, מפני מה באיש גם כן, כשאין לו ד' מינים שלו, לא מצינו שנוטל שאול ביום הראשון [ומברך עליו] מדין 'קיומית', ומבואר מזה לכאורה, שבאיש לא שייך לקיים הקיומית. ואם כן, הוא הדין בעניינינו, שאין בזה שום עניין בשמיעת תקיעת שופר דאשה. (הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א)

תשובה לחידה פר"ש: על שתיים וחצי מלים בפרשה יש נקודות מעליהן: "לנו ולבנינו עד" (כט, כח)

מזל טוב

מרכז העיר: משפחת פרקש להכנס הבן לעול תורה ומצוות

משפחות רוקמיל-פרלייגר לאירוסי הבת הנכדה משפחת פחלייב לאירוסי הבת משפחות ברון – אזולאי להולדת הבן הנכד
גני הדר: משפחת שוורץ – פינקל להולדת הבן הנכד משפחת שטרן לאירוסי הבן משפחת לנדאו לאירוסי הבן